

Mindre flugsnappare

50 år sen första häckningen i Västmanland

Text: Gunnar Lignell

Bilder: Anders Johansson

Mindre flugsnappare (*Ficedula parva*) är en svårinventerad art som regelbundet ses och antas häcka i Västmanland. Antalet fynd har dock under 2000-talet med något års undantag, legat under 10 per år. I denna uppsats skall mindre flugsnapparens numerär och utbredning redovisas, men också omständigheterna kring det första bofyndet i Västmanland.

Förekomst och numerär i landet

Landets första fynd av mindre flugsnappare gjordes på en båt utanför Landsort i Södermanland den 24 maj 1855. Fram till år 1947 gjordes endast drygt 40 fynd i hela landet, men från år 1947 har arten setts årligen i Sverige. I början av 1970-talet gjordes cirka 100 fynd per år.

Försök att uppskatta landets totala population har senast gjorts av Ottosson m fl 2012, då antalet par har uppskattats till 1 100. Det är mer än dubbelt så många par som bedömdes

finnas i landet enligt en uppskattning i slutet av 1990-talet.

Storleken på beståndet anses dock vara mycket svårbedömt, och mindre flugsnappare är alltför sällsynt och lokalt förekommande för att det ska finnas användbara täthetsdata. Arten bedöms dessutom ha minskat något under den senaste trettioårsperioden.

Förekomst i Västmanland

Det kom att dröja ända till år 1959 innan det första fyndet av mindre flugsnappare gjordes i Västmanland. Det var då fråga om en fullt utfärgad hane som höll till i Hålahult på gränsen till Närke. Det dröjde sedan till år 1963 innan nästa fynd gjordes och samma år konstaterades också den första häckningen i Västmanland.

Under resten av 1960-talet finns 17 fynd av arten, och under åren 1970-75 rapporterades årligen 1-8 individer, väl spridda i landskapet. Under perioden år 1976-2011, har mindre flugsnappare konstaterats häcka vid fem

tillfällen. Under samma period har arten rapporterats under häckningstid och i lämplig häckningsbiotop från sammanlagt 189 lokaler väl spridda över hela Västmanland.

Det västmanländska beståndet av mindre flugsnappare har uppskattats till 60 par.

En så pass hög siffra kan bara förklaras med att arten är spridd över hela landskapet i lämpliga miljöer och att många par undgår upptäckt, bland annat därför att hannarna tystnar så fort häckningen inletts.

I översikten av Västmanlands fåglar anses siffran på 60 par vara rimlig.

Arten

Mindre flugsnappare är som namnet anger den minsta bland våra flugsnappare. Längden inskränker sig till 11-12 cm. Den arttypiska stjärtteckningen med tydliga vita fält på kanterna är ett gott kännetecken. Äldre hanar har en hjärt orangebröd väl avgränsad strupfläck. Unga hanar och honor har en tämligen enhetligt brun ovasida och beigevit undersida. Alla fåglar har en tydlig vit ögonring. Sången är rätt obetydlig med en fallande avslutning, men

riskerar att försvinna i kören av andra sångare på våren.

Artens latinska namn är *Ficedula parva*, där första ledet syftar på "fikonätare" och efterledet "parva" helt enkelt betyder liten. Fikonätare har flugsnapparena fått genom att de på hösten, förutom insektsdiet, även kan förtära bär. Sitt vetenskapliga namn har den fått av den tyske framstående ornitologen Johann Matthäus Bechstein.

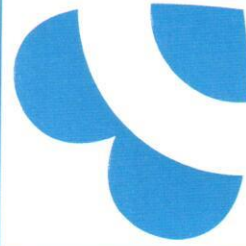
Fågeln benämndes i tidigare svensk ornitologisk litteratur "liten flugsnappare", men namnet mindre flugsnappare introducerades av Staffan Ulffstrand år 1960.

Utbredning och biotop

Sverige och Västmanland ligger perifert i mindre flugsnapparens utbredningsområde.

Arten har ett i övrigt vidsträckt huvudsakligt östligt utbredningsområde från Östra Europa, Kaukasus och stora delar av Asien österut till Manchuriet och Kamchatka-halvön.

Flyttningen av våra västmanländska fåglar sker troligen mot sydost till förmådde vinterkvarter i Pakistan och västra Indien.

MÄLARDALENS REHAB CENTER

Hos oss tränar du efter ditt eget personliga program. Du får den behandling just din kropp och själ behöver.

Vi erbjuder SJUKGYMNASTISK behandling, friskvård och rehabilitering till både privatpersoner och företag. Vi har vårdavtal med Västmanlands läns landsting.

Du hittar oss i Kanalhuset i Hallstahammar. Ring oss gärna så får du veta mer: 0220-122 30.

www.malarrehab.se

Mindre flugsnappare är rätt kräsen i sitt val av häckningsbiotop, och föredrar avverkningsskogen ogallrad skog, ofta belägen i fuktiga områden längs åar och bäckar eller på åar och halvöar i sjöar. Häckningsbiotoperna har ofta en dunkel och mörk karaktär, eftersom träskiktet är tätt och välutvecklat. Just den här typen av häckningsbiotoper börjar bli alltmer sällsynta i landets nu mer och mer rationellt skötta skogar.

Svårhittad

Mindre flugsnappare är utan tvekan en svårhittad art i Västmanland. Antalet fynd och de fåtaliga häckfynden indikerar detta. Men uppskattningar, som också bedöms som tillförlitliga, anger en så hög siffra som 60 par i landskapet. Vår finns då dessa? Är vi dåliga på att leta? Söker vi oss till fel biotoper? Nöjer vi oss med ett årskruss om någon fågel upptäcks och kan ses av flera?

Min förhoppning är att genom idogt letande runt om i landskapet, antalet häckfynd av denna lilla trevliga art skall öka, så att vi åtminstone i någon grad verifierar de moderna populationsuppskattningar som gjorts.

Första häckfyndet i Västmanland

I sin bok "Öland. Två lundar och några fina fåglar", har författaren Anders Johansson, numera sedan många år bosatt i Kalmar, skildrat omständigheterna kring det första häckfyndet av mindre flugsnappare i Västmanland. Fyndet gjordes i slutet av juli år 1963 av Lars Johansson i ett kaprifolnsår i en gavel på en torpstuga i närheten av Fröholmen på det dåvarande frideikommisset Geddeholm, cirka 15 kilometer öster om tätorten Västerås. Bofyndet gjordes rätt sent, nämligen den 22 juli och de fyra ungar lämnade boet den 27 juli och uppehöll sig sedan en tid i trakten. Undertecknad var en av dem som fick en skymt av de skygga fåglarna.

Fyndet rapporterades och publicerades i första numret av Vår Fågelvärld år 1965.

Med författarens benägna tillstånd tillåter jag mig att direkt citera ur författarens bok hur

detta första fynd av mindre flugsnappare bemöttes. De läsare som har egna minnen av hur nya och kanske något oväntade observationer bemöttes av äldre ornitologer, känner kanske igen sig och ler invarter vid genomläsningen. Idag när såväl den fältornitologiska kunskapen, som möjligheterna att dokumentera udda fynd har utvecklats i rasande fart, är nog riskerna för att ifrågasättandet av en observation liknande denna, klart mindre.

Ur *Anders Johanssons bok*:

"Det var ungar i boet den gången i juli 1963. De vuxna fåglarna varnade och klippte med vingarna. En mindre sensation var det nog för den som intresserade sig för fåglar. Det förstod vi. Jag tog några bilder av de matande fåglarna, som inte var särskilt skygga. Sedan avlägsnade jag mig snabbt från boets närhet eftersom jag aldrig gillat bofotografering, inte ens som riktigt ung.

Fåglarnas milda men distinkta varningsläten skar genom stillheten, och jag vill gärna tro att jag förstod att de stressades starkt av mänsklig närvaro vid boet. Fåglarnas liv är alltid en oavbruten kamp för föda och skydd mot predatorer.

På hösten visade jag fågelbilder på en träff

i Naturvetenskapliga Föreningen vid Rudbeckianska läroverket i Västerås. Jag gick i första ring och var "förband" till den ditresta Nils Dahlbeck, känd som en framstående naturvårdare som spred sina kunskaper om miljöfrågor genom radio och tv, inte minst alla inslag i Naturen och vi tillsammans med Nils Linman på söndagarna.

Bertil Walldén, "misteldoktor", höll i mötet. Han hade skrivit en avhandling om misteln vid dess nordgräns och var lektor på skolan. När jag kom till bilderna på mindre flugsnappare protesterade Hans Avelin en smula ogeneröst. Han tillhörde den äldre generationen fågelskådare i Västerås och ville nog gärna vara den som bestämde. Vår jag säker? Bilderna, som fastän av ganska dålig kvalitet, visade ändå ovedersägligt att den mycket sällsynta fågeln verkligen setts, därtill en hane i fullt utfärgad dräkt med rött inslag. Nog hade den byggt bo vid Oscars stuggavel. Vid den tiden hade den mindre flugsnappare aldrig tidigare med säkerhet häckat i landskapet Västmanland, och inte alltför många gånger i Sverige.

Platsen var kantad av höga lövträd, mest lönnar. Ett stycke bort låg en gammal äng som hört till bostället. Den hade ännu inte vuxit igen, men just i de åren planterats med gran."

I boken finns för övrigt ett avslutande avsnitt där mindre flugsnapparens ingående beskrivs såväl när det gäller uppträdande, biotopval och flyttmönster. Den mindre flugsnapparens är utan tvekan en av Anders Johanssons favoritfåglar. ■

Tryckta källor:

Ekblom, Lars. Svenska fåglars vetenskapliga namn. Katrineholm 1991.

Johansson, Anders. Öland. Två lundar och några fina fåglar.

Mullarney K, Svensson L & Zetterström D. Fågelguiden. Trento 2009.

Otsson, U m fl 2012. Fågellama i Sverige – antal och förekomst. SOF. Halmstad.

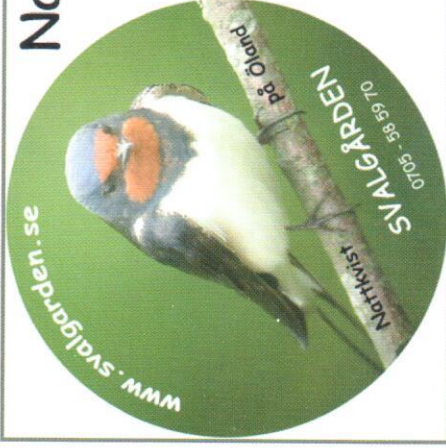
SOF 2002. Sveriges fåglar. 3:e upplagan. Stockholm.

Svensson, S, Svensson, M och Tjernberg M. 1999. Svensk fågelatlas. Vår fågelvärld, supplement 31, Stockholm.

Tyrborg, Tommy, 1996. Svenska fåglars namn. VF Supplement nr 24. Stockholm.

Otryckta källor:

Pettersson, Thomas. 11 oktober 2013. Västmanlands fåglar. En översikt över deras utbredning, nummerär och flyttning, förr och nu. Hemsida: <http://hem.bredbad.net/thomaspettersson/VF.htm>

Nattkvist Svalgården Öland

8 bäddar i dubbelrum

Exkursionsprogram

Fågelguidningar

Fågelkurser

Frågor om fåglar?

Välkomna till

www.svalgarden.se

070-558 59 70